

EDITORIAL

Mgr. Stanislav Molák

místopředseda právní a legislativní
komise EK ČR
soudní exekutor
exekutorský úřad Havlíčkův Brod

Exekuce včera, dnes ... a vůbec

Jednoho nepříliš slunečného dopoledne, 30. října 2001, postávalo v příšeří sálu na Hybernské v slavnostní náladě kolem stovky novopečených exekutorů a za účasti tehdejšího ministra spravedlnosti JUDr. Bureše uváděli v život svoji Komoru a s ní i nový právní stav – exekutorský. Stav, jemuž do vínku bylo dáno adjektivum soudní. Což bohužel část veřejnosti, ke škodě naší, ale i obecně společenské, ostentativně pomíjí a nazývá nás exekutory „soukromými“.

Mám tu čest, že jsem se vzácnými kolegy byl jedním z otců zakladatelů. Po pár letech výkonu advokátské praxe v druhé půli devadesátek jsem byl naprosto otráven z toho, že moje práce spočívá v obstarání papírů s „kulatinou a kočičákem“, z kterých si můj klient může tak maximálně skládat vlašťovky. Bylo tehdy běžné, že mi žalovaný po vyhraném sporu řekl: „O vašich nákladech a úrocích se samozřejmě nebudu vůbec bavit, ale když mi dáte půl roku pokoj, tak bych vám pak začal možná splácet jistinu. Ale opovažte se na mě dát výkon rozhodnutí, to pak nevidíte ani vindru!“ A já na to „rád“ přistoupil. Bohužel musím konstatovat, že s posledními legislativními úpravami zažívám určité dějá vu těchto poměrů.

Inspirován poměry na Slovensku, kde „súdné exekútoři“ zřídili už v roce 1995, jsem se rozhodl být jedním z těch, kteří i v české kotlině a moravských úvalech dokáží dodat váhu lejstrům padajícím ze soudních stolců. Jestliže se advokáti vzletně označují za „dělníky práva“, pak exekutoři mají být právu „vojáky“. Smysl a účel exekuce docela pregnantně vyjadřuje její český ekvivalent – výkon rozhodnutí. Exekutor je tím, kdo se postará o to, aby slova ve výroku rozhodnutí vešla v život, stala se realitou. Exekutor je ten, kdo přiměje stranu povinnou, aby splnila to, co jí ukládá exekuční titul. Nic víc. Ale my, co se v tom plácáme už dvě desítky let, víme, že to je po čertech dost.

Bez zajištění reálné vymahatelnosti práva není právního státu. V gründer-ském období let 2001–2006, jež bylo naplněno radostným budováním profesí, zařizováním úřadů, organizovanými i značně neformálními školeními a semináři, kdy se zaníceně do pozdních hodin diskutovalo mezi exekutory a exekučními soudci o praktické aplikaci žhavé legislativní novinky – exekučního řádu, nám tohle zadání bylo naprosto zřejmým.

Exekutoři se pustili do stohů léty nastřádaných a neřešených věřitelských nároků jako krtci na čerstvý záhon. Vymahatelnost pohledávek v prvních letech byla kolem 80 %. Ne snad že by naše tehdejší postupy oproti dnešním byly nějak dramaticky efektivnější, to jen portfolio exekucí zpočátku přetévalo bonitními kauzami. Za „exekučním zázrakem“ podle mne primárně nestojí ani ekonomická motivace exekutora na výsledku, ani jeho svobodná volba věřitelem, ale správně nastavené procesní nástroje. Konkrétně tyto dva: možnost provádět exekuci více způsoby výkonu současně a svatý grál exekučního procesu – generální inhibitorium. Obě tato pravidla sice léty doznala určitého legislativního zjemnění, ale pořád jsou páteří exekučního řádu. Podotýkám,

že v dobách prvních let také nikoho včetně věřitelů nenapadlo, že by exekuce měla být prováděna zdarma. Když dnešním koncipientům přednáším, že náhrada hotových výdajů bezvýsledné exekuce věřitelem byla samozřejmost, přijde jim to jako příběh z jiné epochy. Popravdě je.

První dramatickou změnou a výstrahou ohlašující konec doby, kdy každý exekutor byl enfant terrible, byly tahanice kolem Centrální evidence exekucí, které vyvrcholily tzv. sankční novelou (z. č. 183/2009 Sb.). Jádrem tehdejšího sporu s Ministerstvem spravedlnosti bylo ekonomické. Na rozdíl od jiných evidencí, na jejichž zřízení se stát ekonomicky podílel, exekutorům na vybudování CEE nemínil dát (a taky nedal) ani korunu, což znamenalo zaplatit výrobu CEE z vlastních mimořádně „mastných“ členských příspěvků. Vše v době, kdy většina z nás ještě budovala a vybavovala své úřady nebo splácela úvěry, z nichž financovala rozjezd exekuční činnosti. V tomto případě se však zdánlivě negativní ukázalo nakonec neskonale přínosným. Rozjeli jsme CEE za své, tudíž nikomu v tomto směru nejsme zavázáni ani halěrem a jsme jediná samosprávná právnická profese, jejíž kárná pravomoc z větší části přešla na Nejvyšší správní soud. Toto se, viděno dnešními očima, ukázalo řešením prozíravým a nesmírně prospěšným. Kárání před senátem NSS nekazí vztahy mezi kolegy, má prestiž a váhu, která přirozeně kultivuje exekutorské prostředí, a zároveň má i širší veřejný dopad než vnitrostavovské řízení. Neřešíme neustálou podjatost kárajících, jež by v tak nepočetném stavu, kde se všichni vzájemně znají, zákonitě vznikala.

Rok 2009 byl vůbec plodný na nerozpoznané dary z nebes, jedním z nich bylo zavedení autorizované konverze a datových schránek. Tehdy jsem také úkorně vnímal, že si datovky máme rozjet sami za své. Dnes jsem za jejich existenci neskonale vděčný. Už po dvanáct let každoročně šetřím na poštovním přes milion korun. Za současného stavu cca třetinové vymahatelnosti, průměrné délky exekučního řízení 6 let a reálně stále panujícího pravidla, že bezvýsledné exekuce provádí exekutor na svůj náklad zdarma, bychom bez doručování via DS nejspíš vůbec neměli šanci ekonomicky přežít.

Zmiňuji-li důležité legislativní počiny z této doby, nemohu opominout § 336o občanského soudního řádu, zakotvení možnosti provádět dražby elektronicky (z. č. 286/2009 Sb.). Ustanovení textově titěrné, ale významem obrovské. Devět let jsme se potýkali s nekonečným kolotočem pletich při dražbách. Doplácní mezi dražiteli, zastrašování, problémy s dostatečnou publikací a veřejností dražby, maření průběhu a spekulace na opakované jednání. To všechno okamžikem přenesení dražeb do online prostředí rázem zmizelo. Skvělý příklad toho, že správně nastavené podmínky jsou klíčové pro efektivní řešení. Není to v lidech, je to v systému.

V letech 2009–2013 existoval ještě poměrně velký zájem o vstup do profese. Přibyly desítky nových kolegů. Z řad našich vlastních kandidátů i konvertitů z jiných právnických profesí. Velká novela exekučního řádu (z. č. 396/2012 Sb.) přinesla od ledna 2013 částečné odstranění dvojkolejnosti – přesypání poslední kupky výkonů rozhodnutí ze soudů na exekutory. A, světe div se, podle územního principu. Průměrně pro každého exekutora to znamenalo jednorázové skokové navýšení o dva až tři tisíce kauz a ani ten nejmenší úřad se z toho nepoložil.

Usnesení o nařízení exekuce odešlo na věčnost a narodilo se Pověření. Ale především: do exekucí se vtáhly doposud unikající majetkové hodnoty SJM. Po nedlouhé období bylo možné postihovat i aktiva SJM představovaná příjmy a prostředky na účtech nedlužného manžela. Viděno dnešním pohledem byl to razantní prověřitelský výkyv jako reakce na to, že dlužníci po léta schovali aktiva na účtu druhého manžela. Vtažení aktiv SJM do exekuce v takové

šíří však nutně muselo vyvolat protitlak a není divu, po dva a půl roce (z. č. 139/2015 Sb.) byly tyto možnosti výrazně omezeny či zcela zrušeny. Jako vzpomínka na tyto časy dnes zůstává pouze postih prostředků na účtu manžela povinného, který se však po poslední úpravě od 1. 7. 2021 stal jen „jednorázovým výstřelem naslepo“. Z exekuce se stala loterie.

Předposlední etapu vývoje našeho stavu lze také nazvat obdobím boje o teritorialitu. Nejprve náš sněm v květnu 2014 přesvědčivou 83% většinou uložil prezidiu Komory usilovat o teritorialitu vždy a všude, avšak následně nebyl již potřikrát schopen vygenerovat a zvolit si takové reprezentanty, kteří by ji autenticky prosazovali. Nepochybně jsme v této otázce rozdělení. Nemám ambici hodnotit, zda je dnes ještě teritorialita otázkou živou či nikoliv, když poslední legislativní změny nenakročily tímto směrem ani o milimetr. Osobně jsem přesvědčen, že by soudním exekutorům jistá forma místní příslušnosti velice slušela. Omezení čistě byznysového pojetí našeho řemesla a z něj nutně plynoucích klientelistických vazeb, jež narušují nezávislost výkonu exekutorského úřadu, a posílení vazby exekutora na jeden či několik málo soudů by redukovalo excesy a přineslo zvýšení prestiže povolání v míře odpovídající odbornosti, kompetencím a konečně i moci, kterou reálně vykonáváme. Na druhé straně jsem velmi opatrný k úplnému vyloučení hospodářské soutěže. V rámci širší koncepce exekuční činnosti je žádoucí, aby se některým segmentům zachoval konkurenční charakter.

Jak jsme na tom dnes? Posledních šest let vnímám jako epochu postupného zamlžování a rozvolňování exekučních zásad a komplikování postupů v přesvědčení, že tak se nejlépe ochrání práva a důstojnost dlužníků. Přijímají se „protiexekutorské“ úpravy v domnění, že tím jsou automaticky „správnácky prodlužnické“. Řízení se natahují o další a další formalistní úkony a lhůty k různým opravným prostředkům, jež se v praxi téměř nevyužívají. Exekuční proces se tak pomalu připodobňuje k oné pověstné sopce, jež svými erupcemi zasypává sama sebe. Skromně si myslím, že nejlépe zachováme důstojnost dlužníka, když mu umožníme nebýt dlužníkem, tedy splnit své závazky rychle a v rozumném rozsahu. Tímto směrem však jde jen malá část legislativy. Kupříkladu zavedení priority započítávání na jistinu v exekuci účinné od ledna 2022. S podivem zdvihám obočí, že si zákonodárci tohoto problému přes 20 let nepovšimli. Možná díky tomu, že rozumní věřitelé i exekutoři odjakživa primárně započítávali na jistinu, aby se vyhnuli věčným dluhům.

Při studiu některých kazuistických úprav z poslední doby se musím smát. Chráněný účet jak z pohádky o slepičce a kohoutkovi, krasobruslařská úprava nepovinně povinných záloh á la nažraný vlk a celá koza, přerod prostinké exekuce na movité věci v parodii na insolvenční zpeněžení majetkové podstaty a milostivé léto evokující místy Hlavu XXII... Papír snese vše, ale tohle už je často jen absurdní balast a chuchel. Smích mě však přejde, když si uvědomím, že já jsem ten, kdo tuto úpravu bude muset uvést v život. Obávám se, že tento dáreček do Sbírkky k našemu výročí je tím, jež se označuje danajský.

A třeba se zase mýlím. Už se mi to stalo s novelou sankční, střední i velkou. Třeba křivdím i té poslední, které, protože nepřináší (bohužel/dík) žádnou systémovou změnu, říkám „kosmetická“. Mělo to být milé vzpomínání úvodem, obrázky z dějin stavu exekutorského, ale uznávám, že úplně se to nepovedlo. Doba je jiná, než jsme čekali. To ostatně vždycky.

Přeji si, aby soudní exekutoři přispívali k vymahatelnosti práva v této zemi i za dalších dvacet let. A vám všem, milé kolegyně a kolegové, přeji zdraví, hodně sil, solidarity stavovské i té meziprofesní, bonitní dlužníky, osvícené soudy a líné zákonodárce.